

Cyfarfod	Pwyllgor Iaith
Dyddiad	20 Mehefin 2022
Teitl	Adroddiad Adran Plant a Cefnogi Pobl ar weithrediad y Polisi Iaith a gweithgareddau hybu'r Gymraeg
Pwrpas	Cyflwyno gwybodaeth am gyfraniad yr Adran i'r Polisi Iaith, a sut yr ydym yn mynd ati i hybu a hyrwyddo'r Gymraeg yn ein gwaith.
Awdur	Marian Parry Hughes, Pennaeth Plant a Cefnogi Teulu

Cyflwyniad.

1.1 Cyflwynir yr adroddiad hon i ddarparu gwybodaeth am gyfraniad Gwasanaethau'r Adran Plant a Cefnogi Teuluoedd i Gynllun Hybu'r Gymraeg yng Ngwynedd.

1.2 Yn 2016 lanswyd y 'Fframwaith Strategol Olynol ar gyfer Gwasanaethau Cymraeg mewn Iechyd, Gwasanaethau Cymdeithasol a Gofal Cymdeithasol (Mwy na Geiriau)'. Mae'r Fframwaith yn gosod disgwyliadau ar gynghorau lleol a byrddau iechyd i ddarparu gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg ac i wneud "Cynnig Rhagweithiol" i bawb sy'n siarad Cymraeg. Mae gallu darparu'r "Cynnig Rhagweithiol" yn golygu na ddylai unrhyw un yng Nghymru orfod gwneud cais am gael gwasanaeth yn Gymraeg gan y dylai fod gwasanaeth yn Gymraeg ar gael iddynt heb orfod gofyn amdano.

1.3 Mae'r fframwaith yn cefnogi Polisi Iaith y Cyngor ac mae'r Cyngor wedi ymrwymo i 'Mwy na Geiriau' o ddyddiad ei gyhoeddi yn 2012, ac yna wedi croesawu egwyddorion y Fframwaith Strategol Olynol a gyhoeddwyd yn 2016.

1.4 Gweler isod ymateb y gwasanaeth i gwestiynau'r aelodau:

Mater yr hoffai'r aelodau ei drafod :	Hybu a hyrwyddo
1. Allwch chi amlygu unrhyw brosiectau o fewn eich adran sydd yn cyfrannu tuag at un o flaenoriaethau strategaeth iaith y Cyngor, sef Cynllun Hybu'r Gymraeg yng Ngwynedd?	
<p>1. <u>Iaith y Teulu</u></p> <p>Iaith yn y sector gofal plant – Mae'r Gwasanaeth Blynyddoedd Cynnar yn cydweithio gydag aelodau CWLWM (5 sefydliad arweiniol cenedlaethol gofal plant yng Nghymru) i hybu a hyrwyddo y Gymraeg ar draws lleoliadau gofal yng Ngwynedd, sef meithrinfeydd preifat, creches, cylchoedd meithrin, gwarchodwyr preifat, cybiau ar ôl ysgol ac yn y blaen.</p> <p>Mae amrywiaeth o adnoddau, cymorth a chefnogaeth ar gyfer hyrwyddo a denfyddio'r Gymraeg gael ar gael ar wefannau'r cyrff arweiniol (Pacey, NDNA, Blynyddoedd Cynnar Cymru, Mudiad Meithrin ag Clybiau Plant Cymru)ac rydym yn eu hyrwyddo a;u rhannu gyda lleoliadau a daprarwyr gofal yn lleol.</p> <p>Mae Cydlynwyr Cymorth Iaith Gymraeg yn gweithio i'r 5 sefydliad sydd yn disgyn o dan ymbarél CWLWM, ag mae pob sefydliad yn gweithio ar brosiectau gwahanol ag yn cynnig cefnogaeth er mwyn hybu'r Gymraeg ac i ehangu'r nifer o leoliadau Cymraeg yng Ngwynedd.</p> <p>Mae'r gwaith i hyrwyddo cynllun CAMAU https://dysgucymraeg.cymru/cymraeg-gwaith/camau/ i annog gweithlu y sector gofal plant i ddefnyddio a gwella eu sgiliau iaith Gymraeg yn parhau.</p>	

Mae Mudiad Meithrin wedi cychwyn podcast “Baby Steps into Welsh” eleni gyda Nia Parry yn arwain, ac rydym wedi cefnogir’ Mudiada i’w hyrwyddo yng Ngwynedd.

Mae “Cynllun Croesi’r Bont” gan y Mudiad Meithrin yn parhau, prif bwrpas yw Trochi’r Gymraeg o fewn cylchoedd Meithrin a chynyddu pontio ieithyddol gyda dosbarthiadau Meithrin Ysgolion Cymru. Eleni mae 11 cylch yn y sir yn derbyn cefnogaeth y cynllun.

Mae’r Gwasanaeth Blynyddoedd Cynnar hefyd yn cynnig grantiau o £100 i warchodwyr plant preifat newydd sydd yn ddi-gymraeg ar gyfer prynu adnoddau Cymraeg i’r ddarpariaeth.

Mae Menter Iaith Bangor wedi cynnal gweithdy i rieni a gwarchodwyr gyda plant o dan 3 oed i chwarae gemau traddodiadol a chreadigol yn y Gymraeg. Mae syniadau a cyngor ar gael i ddefnyddio Cymraeg Syml yn y gemau i ymarfer a chwarae yn Gymraeg efo’ch plant.

Cefnogaeth i Rieni – Mae’r Gwasanaeth Blynyddoedd Cynnar wedi cydweithio gyda Mudiad Meithrin i gynnal sesiynau clwb cwtsh i rieni ar lein.

Mae’r Tim Cefnogi Teulu, Tim Trothwy a Gwasanaeth Ieuenctid i gyd wedi eu hyfforddi i ddarparu cyrsiau rhianta ‘Friends’ drwy gyfryngw y Gymraeg yn lleol ar gyfer grwpiau gwahanol o blant, pobl ifanc a rhieni. Rydym yn falch fod ein ymwneud ni gyda’r rhaglen hon ar y cyd gyda Gwasanaeth Iechyd Meddwl Plant a’r Glasoed wedi arwain at gyfieithu’r adnoddau i gyfrwng y Gymraeg. Eleni rydym wedi gweld rhai o’r timau yn symdu i ddefnyddio adnoddau Cymraeg y rhaglen FREINDS yn ein grwpiau.

Cefnogaeth i blant /pobl ifanc bregus – Mae’r Timau Gwaith Cymdeithasol yn ystyried anghenion iaith bob plentyn sy’n derbyn gofal a chymorth gennym. Mae iaith yn ffactor wrth benderfynu ar faterion megis cynnwys y pecyn gofal a’r gefnogaeth sydd ei angen ar y teulu / plentyn; lleoliad gofal, maethu a/neu fabwysiadu unrhyw blentyn. Wrth gwrs mae rhai o’r plant sy’n dod i’n gofal yn gwneud hynny oherwydd y risgiau diogelu difrifol y maent yn eu wynebu a/neu oherwydd cymhlethdod a dwyster eu anghenion gofal. Bryd hynny gall lleoliadau all-sirol fod yr unig opsiwn i’r plentyn, ond pan fo hynny’n digwydd bydd y Gweithiwr Cymdeithasol yn parhau i gyfarch anghenion ieithyddol y plentyn drwy ymweliadau cyfrwng Cymraeg a drwy sicrhau adnoddau (llyfrau etc) iddynt yn eu lleoliad.

2. Iaith dysgu.

Addysg Feithrin – Mae’r Gwasanaeth Blynyddoedd Cynnar yn gyfrifol am arwain ar sicrhau darpariaeth addysg feithrin (10 awr yr wythnos i blant 3 oed). Mae’r holl ddarpariaeth addysg drwy gyfrwng y Gymraeg ac yn trochi plant bach yn yr iaith o’u cyflwyniad cyntaf i addysg. Mae i Wynedd 55 o ddarparwyr Addysg Feithrin ar hyn o bryd, sy’n derbyn cefnogaeth Athrawes Blynyddoedd Cynnar gennym.

Gofal Plant Dechrau’n Deg - Mae’r adran yn gyfrifol am arwain ar sicrhau darpariaeth Gofal Plant Dechrau’n Deg (12.5 awr yr wythnos i blant 2 oed) i ardaloedd difreintiedig penodol yng Ngwynedd. Mae’r holl ddarpariaethau’n cynnig eu gwasanaeth drwy gyfrwng y Gymraeg ac yn trochi plant bach yn yr iaith o’u cyflwyniad cyntaf i Ofal Plant yn 2 oed. Mae 12 lleoliad Gofal Plant Dechrau’n Deg yng Ngwynedd

Gweithwyr Ieuenctid mewn Ysgolion - Mae’r Rhwydwaith o Weithwyr Cymorth Ieuenctid yn y Gwasanaeth Ieuenctid yn darparu cyfleon dysgu anffurfiol ac achrediaidau i bobl ifanc drwy

gyfrwng y Gymraeg. Mae'r gweithwyr yn darparu cyfleon dysgu ac ennill achrediaidau drwy'r ysgolion uwchradd ac arbennig, ac yn pontio i weithgareddau cymdeithasol yn y gymuned.

Gwobr Dug Caeredin yng Ngwynedd - Un o brif raglenni achrediaidau'r Gwasanaeth Ieuenctid yw Gwobr Dug Caeredin. Y Gwasanaeth Ieuenctid sy'n darparu a gweinyddu y drwydded ar gyfer ysgolion uwchradd Gwynedd. Rydym wedi sicrhau fod holl elfennau'r wobr ar gael drwy gyfrwng y Gymraeg yma yng Ngwynedd, drwy ddarparu'n uniongyrchol ein hunain a chomisiynu'r Urdd i arwain ar rhai elfennau. Mae 'App' Cymraeg Gwobr Dug Caeredin wedi ei gyflwyno erbyn hyn ac ar gael i bobl ifanc.

3. Iaith gwaith a gwasanaeth.

Gweithlu Cymraeg – mae 91% o weithlu'r Adran yn cyrraedd dynodiad iaith eu swyddi. Rydym hefyd yn parhau i annog dysgu'r iaith i'r gweithlu hynny sydd am fentro. Rydym yn falch iawn eleni fod Stephen Wood (rheolwr y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid) wedi ennill Gwobr Dysgu a Denfyddio'r Gymraeg yng Ngwobrau Coffa Dafydd Orwig am ei lwyddiant gyda'r Gymraeg. Dywedodd Stephen a m ei lwyddiant

*'Roeddwn yn falch iawn o gael fy enwebu ar gyfer **Gwobr Dafydd Orwig**, ac roedd ei ennill yn syndod hyfryd. Ni fyddai wedi gallu cyflawni hyn heb gefnogaeth fy ffrindiau yn Cyfiawnder Ieuenctid ac anogaeth fy nghydweithwyr yn Tîm Rheoli Gwasanaethau Plant, diolch i bawb a helpodd'.*

Gwasanaethau Cymraeg – yr ydym yn falch o fedru adrodd fod ein holl wasanaethau yn gallu darparu drwy gyfrwng y Gymraeg.

Hyfforddiant Arenigol a Datblygu Ymarfer Gwaith Cymdeithasol – Mae'r Rhaglen "Amddiffyn Plant yn Effeithiol" yn brosiect ym maes amddiffyn plant. Mae wedi datblygu cronfa o adnoddau ysgrifenedig, fideo a chyflwyniadau PowerPoint wedi ei droslaisio at ddefnydd proffesiynol. Mae'r deunyddiau wedi eu datblygu yn Gymraeg a'r Saesneg ar gyfer defnydd rhanbarthol a chenedlaethol.

4. Iaith y gymuned

Gwasanaeth Ieuenctid - Mae holl ddarpariaeth gymdeithasol y Gwasanaeth Ieuenctid ar gael drwy gyfrwng y Gymraeg ac mae'r gweithgareddau yn amrywio o gynlluniau garddio, cybiau dringo, gweithdai graffiti a chelf, sesiynau coginio mewn cymunedau drwy'r sir.

Yn ystod y flwyddyn mae ein Prosiect Cymorth Ieuenctid 16-25 oed wedi llwyddo i cyfieithu rhaglen 'FRIENDS' i'r Gymraeg i'w ddefnyddio gyda pobl ifanc lleol. Nod y rhaglen yma yw cynyddu sgiliau cymdeithasol ac emosiynol, hybu gwydnwch, ac atal gôr bryder ac iselder gydol oes, sydd yn rhan annatod o waith y tîm. Mae pobl ifanc wedi nodi bod cymryd rhan yn y rhaglen drwy gyfrwng y Gymraeg, eu hiaith gyntaf, wedi bod yn bositif iddynt o ran eu gallu i gymryd rhan ac yn sgil hynny yn eu datblygiad personol.

Gweithgareddau a Chwarae – Mae'r Adran wedi arwain ar sefydlu Fframwaith Weithgareddau a Chwarae i blant, pobl ifanc a theuluoedd ar draws adrannau'r Cyngor. Hyd yma mae 24 o ddarparwyr gweithgareddau wedi cymeradwyo ar y fframwaith ac yn gallu darparu cyfleon chwarae drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae'r Fframwaith yn cael ei defnyddio ar gyfer comisiynu

gweithgareddau hwyliog, creadigol, chwaraeon a chwarae i blant a pobl ifanc. Drwy gyfnod gwyliau ysgol 2021-22, ac yna misoedd y gaeaf bu i'r Adran gomisiynu gweithgareddau hwyliog a chwarae drwy gyfrwng y Gymraeg drwy'r sir. Bu i bartneriaid fel Canolfan Gerdd William Mathias, Sbarduno, Byw yn Iach, Dawns i Bawb, Leisa Mererid, Elfennau Gwyllt, Urdd a Cimera ddarparu ystod amrywiol o weithgareddau drwy'r sir ar gyfer plant dan 5 a'u teuluoedd, plant oed cynradd, a pobl ifanc 11-25 oed.

5. Ymchwil a Thechnoleg

Yn ddiweddar cynhaliwyd Wythnos Llesiant Gwynedd, lle roedd dros 50 o sefydliadau lleol wedi dod ynghyd i gynnig gweithgareddau llesiant i bobl ifanc. Treialodd y Gwasanaeth dechnoleg TG newydd sef plattform 'Haia' fel ffurf arloesol i gynnig y gwasanaeth. Mae 'Haia' yn plattform digwyddiadau hybrid (cyfuno gweithgareddau ar-lein a wyneb yn wyneb. Bu i'r Wythnos Llesiant a'r plattform Haia ein galluogi i gynnig y ddarparaeith drwy gyfrwng y Gymraeg. Mi oedd defnyddio'r plattform yma wedi ein helpu i ehangu y gweithgareddau, a cyrraedd pobl ifanc, drwy gyfrwng y Gymraeg.

Mae'r Adran wedi bod yn cydweithio gyda Tim Llesiant y CYngro i ddabtygu app ar gyfer cefnogi gofawyr ifanc. Lanswyd Ap Ai Di ym mis Mawrth ac mae'n ffordd hwylus i ofalwyr ifanc gadw cyswllt gyda'u hysgol, ac i'w ddefnyddio yn y gymuned i gael gostyngiadau ar weithgareddau a gwasanaethau.

Mater yr hoffai'r aelodau ei drafod :	Allanoli gwaith a gosod cytundebau trydydd parti
--	--

2. Os yw'r adran yn gosod gwaith yn allanol ar gytundeb, allwch chi gyfeirio at unrhyw arfer da, naill ai wrth osod amodau neu wrth fonitro i sicrhau cydymffurfiaeth efo amodau ieithyddol?

Mae'r adran yn cynnwys gofynion iaith ar bob / mwyafrif o'n cytundebau 3ydd parti a caiff pob cytundeb ei fonitro yn rheolaidd rhwng Rheolwr Gwasanaeth a Rheolwr ar ran y darparwr. Mae rhai cytundebau sy'n ymwneud yn benodol gyda lleoliadau all sirol i gyfarch anghenion gofal dwys yn cael ei yrru gan y ddarpariaeth gyfyng iawn sydd ar gael ar draws Prydain. Yr ydym eisoes wedi cyfeirio at y materion addysg drwy gyfrwng y Gymraeg sydd yn deillio o'r angen i leoli plentyn neu berson ifanc mewn lleoliad all sirol sydd yn cyfarfod eu anghenion gofal. Ar yr adegau yma mae angen gwneud penderfyniad ar leoliad addas yn seiliedig ar anghenion gofal a diogelu fel y prif flaenoriaeth.

Mae ein cytundebau allanol yn amrywiol iawn ee darparu lleoliad gofal arbenigol i blentyn, i gynnig cefnogaeth i ofalwyr ifanc, i ddarparu gwasanaethau rhianta ac ymyrraeth gynnar ar ein rhan. Rydym hefyd yn cydweithio gyda darparwyr lleol i adeiladu arbenigeddau mewn gwaith cefnogi plant a theuluoedd er mwyn sicrhau darpariaeth cyfrwng Cymraeg ee cwnsela, a chyflafareddu teuluol yn lleol.

Mater yr hoffai'r aelodau ei drafod :	Gweithredu'n ddwyieithog
--	--------------------------

3. Oes yna unrhyw rwystrau i'ch gallu fel adran i gynnig gwasanaeth llawn yn y Gymraeg?

Recriwtio - Mae problemau recriwtio gweithwyr cymdeithasol cymwysedig yn fater sy'n peri pryder i'r adran. Er mwyn lleihau'r tebygolrwydd o orfod recriwtio gweithwyr cymdeithasol di-Gymraeg a/neu ddefnyddio gweithwyr cymdeithasol di-Gymraeg drwy asiantaeth er mwyn gallu darparu gwasanaeth mae'r adran wedi mynd ati i ddatblygu Cynllun Gweithlu. Mae ymgyrchoedd

recriwtio amrywiol wedi eu gwneud gan yr adran a drwy Gofalwn Cymru, a rydym wedi denfyddio pwysgriwydd y gallu i siarad Cymraeg i'n denfyddwyr gwasanaeth, a'r gallu i fyw mewn cymunedau natuil Cymraeg yn rhan o'r pecyn recriwtio hwnnw.

Cyfarfodydd - Mae cydweithio drwy gyfrwng y Gymraeg gyda partneriaid yn gallu bod yn heriol ar adegau. Mae hyn yn cynnwys cyfarfodydd cenedlaethol, rhanbarthol a lleol gyda partneriaid. Nid yw nifer o'n partneriaid yn cynnig darpariaeth gyfieithu / Cymraeg mewn cyfarfodydd rhithiol. Rydym hefyd yn methu a cynnal rhai cyfarfodydd rhithiol yn ddwyieithiog oherwydd na ellir gwarantu dioglewch seibr i warchod y trafodeathu a gynhelir / gyfieithir drwy bltaform megis Zoom. Rydym yn cynnal y mwafrif o'n cyfarfodydd aml asiantaethol yn ddwyieithog, gyda chefnogaeth ardderchog gan Uned Gyfieithu'r Cyngor.

Darpariaeth / Lleoliadau tu hwnt i Wynedd a Chymru – Rydym eisoes wedi cyfeirio at y cyfyngiadau sydd arnom wrth sicrhau lleoliad gofal dwys i blentyn o Wynedd y tu allan i'r sir. Yn yr un modd rydym hefyd yn bryderus am anghenion ieithyddol troseddwyr ifanc sydd yn derbyn dedfryd o garchar. Nid oes gennym fel Gwasanaeth Cyfiawnder / Adran unrhyw reolaeth dros ddynodi lleoliad y ddedfryd, a gall person ifanc fynd i unrhyw leoliad drwy'r DU sy'n gwanhau cysylltiad person ifanc gyda'i deulu, iaith, diwylliant. Yr ydym wedi cynnwys y mater yma ar ein Cofrestr Risg Adrannol gan ein bod yn credu fod pobl ifanc o Wynedd yn cael eu rhoi dan anfantais o ran eu dewis a'u defnydd o'u hiaith gyntaf mewn carchar.

Mater yr hoffai'r aelodau ei drafod :	Datblygu cyfleoedd newydd
--	---------------------------

4. Oes gennych chi syniadau am ffyrdd newydd y gallem ni fod yn hybu'r Gymraeg o fewn cymunedau'r sir – naill ai yn eich gwasanaethau eich hun neu drwy gydweithio gydag eraill?

Mae'r Adran yn parhau i hyrwyddo a chefnogi y defnydd o'r Gymraeg ymhob un o'r gwasanaethau. Mae darparu gwasanaethau i gymunedau Gwynedd drwy gyfrwng y Gymraeg yn flaenoriaeth.

Byddwn yn parhau i sicrhau fod ein holl ymwneud â'n partneriaid yn gwbl ddwyieithog ac yn hyrwyddo pwysigrwydd y defnydd o'r iaith a'r dewis iaith i drigolion y Sir, a thrwy hynny ddylanwadu ar ymarfer mewn sefydliadau tu allan i'r Cyngor.

Byddwn yn parhau i annog unrhyw aelod o staff y gwasanaeth i fynychu cyrsiau i ddysgu'r iaith neu i loywi iaith er budd trigolion Gwynedd ac rydym eisoes yn arddel yr arfer o sicrhau fod y staff sydd yn ddysgwyr i ddefnyddio'r Gymraeg mewn cyfarfodydd, unai i gyflwyno eu hunain neu i gyflwyno eitem yn y Gymraeg er mwyn adeiladu hyder mewn amgylchedd ddiogel. Yr ydym yn gwybod fod hyn yn talu ar ei ganfed a bod iaith yn datblygu drwy hyder a chefnogaeth cydweithwyr.